

Polecenia podsumowujące

1. Wymień najważniejsze zabytki sztuki barokowej w Polsce.
2. Wyjaśnij, jaką rolę odgrywała sztuka baroku w działaniach Kościoła oraz dworów królewskich i magnackich.
3. Przedstaw główne osiągnięcia uczonych epoki baroku.
4. Scharakteryzuj kulturę sarmacką.

Narodziny baroku

Manieryzm pomostem między renesansem a barokiem.
El Greco jednym z najwybitniejszych twórców manierystycznych.
Barok – okres w kulturze trwający od końca XVI do połowy XVIII w.
Cechy charakterystyczne baroku: przepych, skomplikowane formy, oddziaływanie na emocje.

Architektura i rzeźba

Bogato zdobione budynki sakralne jako przeciwieństwo surowych zborów protestanckich.
Kościół II Gesù w Rzymie wzorem dla innych świątyń.
W budowlach sakralnych – ważna rola rzeźb; narzędzie do edukacji religijnej wiernych.
Czołowi architekci – Giovanni Lorenzo Bernini, Francesco Borromini.
Barok dworski

- związany z dworami papieskim, królewskim i magnackimi
- efektowne pałace – propaganda absolutyzmu
- pałace otoczone okazałymi ogrodami, pełnymi rzeźb i fontann
- pałac w Wersalu – rezydencja Ludwika XIV

Przewaga budowli sakralnych i kompleksów pałacowych w Polsce

- kościół Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie
- Kalwaria Zebrzydowska
- kolumna Zygmunta III Wazy
- pałace w Puławach, Ujazdowie, Wilanowie

Malarstwo

Odwołania do mistyki, symboliki chrześcijańskiej; realizm, wykorzystanie światłocienia.
Europa

- Caravaggio – malarstwo religijne
- Rembrandt – światłocień: *Lekcja anatomii doktora Tulpa*
- Peter Paul Rubens – malarstwo krajobrazowe: *Zachód słońca*
- Diego Velázquez – portrety władców i papieży

Polska

- Franciszek Lekszycki – obrazy w Kalwarii Zebrzydowskiej
- Tomasz Dolabella, Daniel Schultz – portrety królów polskich
- szlachecki portret trumienny

Polecane publikacje

Człowiek baroku, pod. red. R. Villarięgo, tłum. B. Bielańska, M. Gurgul, M. Woźniak, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen, 2001.
S. Grzybowski, *Sarmatyzm*, Kraków: KAW, 1996.
S. Shapin, *Rewolucja naukowa*, przeł. S. Amsterdamski, Warszawa: Prószyński i S-ka, 2000.

Barok w Europie i w Polsce

Podsumowanie

20

Literatura

Powieść łotrzykowska.
Francja – centrum europejskiej literatury barokowej.
Powstawanie utworów na zlecenie monarchów, np. Ludwika XIV.
Pisarze francuscy: Jean Baptiste Racine, Moliere, Jean de La Fontaine.
Przedstawiciele baroku w Polsce: Maciej Kazimierz Sarbiewski, Samuel Twardowski, Wacław Potocki, Jan Chryzostom Pasek.
Marianna Marchocka – autorka pierwszej kobiecej autobiografii w Polsce.

Muzyka i opera

Nowe formy muzyczne: oratoria, kantaty, pasje.
Najsłynniejsi artyści: Jan Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Antonio Vivaldi.
Początek opery – Claudio Monteverdi.
Rozkwit muzyki organowej.

Filozofia i nauka

Filozofia – dwa nowe nurty

- racjonalizm – Kartezjusz, Baruch Spinoza
- empiryzm – Francis Bacon, John Locke

Myśl polityczna

- umowa społeczna – Thomas Hobbes
- podstawy liberalizmu – John Locke

Postęp w naukach przyrodniczych

- Johannes Kepler – ruch planet po torze eliptycznym
- Isaac Newton – prawo powszechnego ciążenia i trzy zasady dynamiki
- Jan Heweliusz – twórca naukowej wiedzy o Księżycu

Nowe przyrządy do badań: m.in. mikroskop, pompa próżniowa, teleskop zwierciadlany.

Sarmatyzm

Światopogląd polskiej szlachty ukształtowany pod koniec XVI w. i trwający do połowy XVIII w.

- przekonanie szlachty o jej pochodzeniu od starożytnych Sarmatów i prawie do rządzenia krajem
- złota wolność
- pochwała życia na wsi
- połączenie tradycji Wschodu, Zachodu i rodzimej

